

Zeoliti in geode na Smrekovcu

Zmago Žorž

Smrekovško pogorje, kjer se lahko v miru in brez velikega napora sprehodimo po srednjegorskih travnikih, je med planinci zelo priljubljeno. Mnogi obiskovalci tudi vedo, da je bilo območje Smrekovca nekoč vulkansko aktivno.

S težkim kladivom, brez katerega bomo težko kaj postorili, lahko začnemo iskati minerale po celotnem pogorju Smrekovca, ki ga na severu omejuje čudovita dolina potoka Bistra in na zahodu mogočno pogorje Raduhe; na jugu se andezitne plasti spuščajo v Savinjsko dolino, na vzhodu pa v dolino Javorja.

Geološka zgradba Smrekovca je posebnost v slovenskem prostoru. Smrekovške kamnine, ki naj bi z vulkanskim delovanjem nastale v paleogenu, sestavljajo andezit, andezitni tuf, tufit, vulkanska breča in glinovec z vložki andezitnega tufa. Andezit je običajno olivnozeleno do sivkasto zelena kamnina, sestavljena iz plagioklazov, avgita, hiperstena, rogovače, biotita, plovca in vulkanskega stekla. Če naletimo na porfirsko strukturo, lahko vse omenjene minerale najdemo v večjih prepoznavnih kristalih. Kose vulkanskega stekla oziroma obsidiana naj bi našli delavci ob gradnji avtoceste med Žalcem in Vranskim.

Najpogostejši mineral, ki ga lahko najdemo na Smrekovcu, je različek kremenca, **kalcedon**. Prvo izmed najdišč je bilo v enem izmed pritokov Kramarce. Planinska pot, ki vodi od koč na Smrekovcu proti Raduhi, na nekaj mestih vodi čez odkrite andezitne kamnine. Pozorno oko opazi modre do bele žilice kalcedona. Nekaj več ga je v blokih pri Velikem Travniku, pa

Nahajališče ahatnih gomoljev na Smrekovcu. Foto: Valerija Žorž

Ahatni gomolj s premerom 10 cm. Najdba in zbirka Vilija Podgorška.
Foto: Ciril Mlinar

še v številnih grapah na severnem pobočju, ki se strmo spuščajo preko skalnih previsov v dolino Bistre.

Kalcedon najdemo v svetlomodri, beli in rjavi barvi. Običajno je v koncentričnih plasteh v andezitu, redkeje pa najdemo **ahatne gomolje**, velike do 10 cm. Beli je grozdasto in polkrožno natečen v votlinicah in je lahko v paragenezi s kalcitom in habazitom. Rjavi kalcedon smo našli le v pritokih Kramarce na vzhodnih pobočjih Smrekovca. Nekatere votlinice, velike do 5 cm, zapolnjuje mlečnobeli **kremen** z drobnimi, do nekaj milimetrov velikimi kristali v središču.

Na vzhodnih pobočjih Smrekovca so izdanki rogovačinega andezita. V porfirski strukturi so kristali **rogovače** veliki do 15 mm. Tudi **kalcit** lahko sam ali v paragenezi s habazitom zapolnjuje votlinice v andezitu. Največja do sedaj najdena kalcitna zapolnitev, ki je bila podobna ahatnemu gomolju, meri 5 cm v premeru in je prevlečena z drobnimi mlečnobelimi romboedriskimi kristali kalcita. V nekaterih votlinicah najdemo precej korodirane milimetrske skalenoedrske kristale kalcita.

Klorit se je v večini zapolnjenih votlinic odložil na njihovih stenah, največkrat v polkrožnih in črvastih oblikah, in je pomešan z delci zeolitov ali kremenca. V plasteh andezitnega tufa lahko najdemo lepe, nekaj milimetrov velike črne kristale **biotita** z značilnimi šesterkotnimi preseki. Redko najdemo v nekaterih votlinicah limonitizirane, do 4 mm velike kocke **pirita**.

Habazit je najpogostejši mineral iz skupine zeolitov, ki zapolnjuje votlinice; največkrat je sam, najdemo pa ga tudi v paragenezi s kalcedonom, kremenom in kalcitom. Habazit praviloma kristalizira v obliki dvojčkov, ki se med seboj značilno preraščajo. Kristali so skoraj pravilne kocke, ki dosežejo 4 mm. Lahko je v

Skupek svetlozelenega prehnita s premerom 4 mm. Najdba in zbirka Zmaga Žorža. Foto: Miha Jeršek

posameznih kristalnih ali pa v skupkih, ki prekrivajo stene votlinic. So beli do prozorni, z močnim steklastim sijajem. V močnejše prepelem andezitu so kristali prevlečeni z limonitom.

Ob gradnji gozdne ceste na severnem pobočju smo na dveh mestih našli do 2 mm dolge kristale **laumontita** značilnih oblik; v razpokah, ki so ponekod presegle površino 50 cm², so bili samostojno ali pa kot žarkaste zapolnitve v andezitu. Nekatere razpoke so bile v celoti preraščene z laumontitom. V tankih prevlekah ga lahko najdemo še ob kontaktu tonalita z andezitom na severnovzhodnih pobočjih Smrekovca.

Poleg kremenca najdemo v votlinicah andezita lepe polkrožne skupke svetlozelenega **prehnita** iz kristalov, ki so debeli le nekaj desetink milimetra. Ploskve posameznih kristalov so gladke in se lepo svetijo. Prehnit je v geodah kristaliziral za kremenom. Parketno naložen svetlozelen polkrožni skupek kristalov, ki v premeru meri 4 mm, je kristaliziral v votlinici na podlagi iz kremenca in ob drobnih kremenovih kristalih. Najden je bil v enem izmed številnih pritokov Kramarce na vzhodnem pobočju.

Možnosti za najdbe ostalih zeolitnih in drugih mineralov je še več. Ker na območju Smrekovca ni kamnolomov ali večjih gradbenih posegov, lahko le čakamo na razdiralno moč narave, da odtrga kakšen večji blok v hudourniških grapah.

Literaturna vira:

- Geološka karta lista Ravne na Koroškem*, 1980. Geološki zavod Ljubljana, Ljubljana.
 Žorž, Z., 2001: *Skriti zakladi – minerali Koroške*. Koroški zbornik, str. 161–179. Zgodovinsko društvo za Koroško, Ravne na Koroškem.